

DOCTRINE ȘI STRATEGII DE POLITICĂ EXTERNĂ ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

FOREIGN POLICY AND NATIONAL SECURITY DOCTRINES AND STRATEGIES

Drd. Sebastian OPRESCU

Rezumat: *Doctrinile și strategiile de politică externă se corelează nemijlocit cu cele de securitate. Interesează în cel mai înalt grad noile tensiuni și pericole ce decurg din competiția economico-strategică. Aceasta se asociază și cu prefaceri în raporturile globale de putere.*

Cuvinte-cheie: *Politici externe, strategii de politică externă, echilibrul de putere, tranziția de putere, amenințări de securitate.*

Abstract: *The foreign policies and strategies are closely bounded to those of security. The new tendencies and dangers outcoming from the economic-strategic competition are of high interest. These are associated to the transformations in global power relations.*

Keywords: *Foreign policies, foreign policy strategies, power balance, power transition, security threats.*

Doctrine și strategii de politică externă și securitate națională

Doctrinile politice sunt corpuri conceptuale (credințe, principii) cuprinzând valori și simboluri care încorporează concepții asupra naturii umane și care indică ce este posibil sau nu. Doctrinile politice au funcții de descriere și de prescriere. Ele furnizează modele de gândire și reguli de conduită. Este vorba despre principiile și regulile acțiunii și modalitățile concrete de aplicare a lor, inclusiv în politica externă.

Ideologiile politice preiau din doctrine corpusul de idei și valori propuse de acestea și încearcă adaptarea lor la realitățile societății¹. Ideologiile se impun în sfera mentalităților colective, devenind modele de credință și comportament colectiv. Pe lângă faptul că definește credințe și valori, ideologia este și o formulă explicativă, gata să ofere soluții fabricate ce trebuie să răspundă nevoilor indivizilor și societății la un moment dat. Ideologia are astfel funcții explicative, identitare, prescriptiv-normative, de legitimare, mobilizare-solidarizare, conducere, manipulare, comunicare, defulare a emoțiilor și frustrărilor „maselor”.

¹ Lector Andrei Țăranu, *Doctrinile politice contemporane*, www.filosofiepolitica.files.wordpress 3 mart. 2003.

Strategiile de politică externă formează un ansamblu de acțiuni coordonate în vederea realizării unor obiective. Planificarea strategică ține cont de tendințe, date, ipoteze etc. *Teoria actorului strategic* fundamentată de Michael Crozier și Erhard Friedberg susține că în sistemul birocratic ierarhizat vor exista mereu breșe pe care anumiți „actori” le vor specula în interes propriu². Strategia se concentrează pe planificarea și conducerea acțiunilor, separat de tactică. Contextul strategic este format din mediul de securitate, instituții naționale și externe, mutații în economie, tehnologie etc. Tactica se concentrează pe instrumente. Trebuie stabilite scopuri și obiective. Se acordă atenție coerenței strategice. Strategiile au caracter intențional. Contează și dacă organizațiile sunt performante în sensul dacă rezultatele acțiunilor lor corespund așteptărilor publicului, statelor, organizațiilor internaționale³. Orice strategie bazată pe modelul rațional de politică externă are ca preocupări determinante analiza mediului intern și extern.

Principalele doctrine și strategii de politică externă

Începând cel puțin din 1648, în Occident s-au elaborat doctrine și strategii explicite de politică externă și relații internaționale. Pacea westphalică din acel an (tratatele de la Múnster și Osnabrück) a pus capăt Războiului de 30 de ani dintre statele europene, inaugurând o epocă de aplicare a principiului „echilibrului de putere” la scară continentală, implicit mondială⁴. *Doctrina echilibrului de putere* a fost promovată cu precădere de factorii de decizie care aplicau strategii „realiste”. Respectiva doctrină prevede că într-un mediu de securitate, controlat de actori statali, aceștia se aliază cu puterea dominantă (bandwagoning) sau caută să o egaleze prin alianțe (balancing). Doctrina echilibrului de putere a fost aplicată de toți actorii statali majori după 1648 și a determinat toate actele (tratatele și păcile) încheiate între aceștia până în prezent. Inclusiv Pacea de la Versailles din 1919, sau cea de la Paris din 1946-1948, sau înființarea ONU în 1945 se bazează pe principiile echilibrului de putere (în cazul Consiliului de Securitate ONU se aplică și principiile „concertului marilor puteri”). Epoca Războiului Rece (1945-1990) a fost dominată tot de doctrinele echilibrului de putere (în principal nucleară) între SUA și URSS.

Doctrina securității colective a apărut la sfârșitul Primului Război Mondial, în anii 1917-1918⁵. Securitatea colectivă (pentru care s-a înființat Societatea Națiunilor în 1919 și ONU în 1945) este un sistem în care toate statele se angajează să ofere asistență oricărui stat care devine victimă a unei agresiuni militare. Este vorba de aplicarea principiului non-agresiunii în politicile internaționale. Cu toate acestea, menținerea păcii ține seama de jocurile de putere globale și regionale și de importanța suveranității statelor. În acest sens, după 1990, operațiile de pace au devenit mult mai elaborate.

Doctrina Monroe (1823) corespunde concepției nord-americane de la începutul secolului XIX care respingea toate intervențiile puterilor europene în America de Nord,

² Michael Crozier, Erhard Friedberg, *Acteurs et le système*, Editions du Seuil, 1981, p. 7.

³ Mary Jo Hatch, *Théorie des organisations. De l'intérêt des perspectives multiples*, De Boeck Univ. 2000, p. 119.

⁴ Arnaud Blin, *1648. Westphalie ou la création de l'Europe moderne*, www.canalacademie.com 1998.

⁵ Ronald Hatto, *Le maintien de la paix. ONU en action*, Armand Collin, Paris, 2015, pp. 8 și urm.

Centrală și de Sud și orice amestec al SUA în afacerile de pe „vechiul continent”. Era o doctrină a „suveranității limitate”⁶. Europeanii au fost constrânși, în diferite forme, să abandoneze posesiunile lor latino-americane, iar SUA au încorporat Florida, Texas (1837), New Mexico, Arizona, California (1848), Guam, Puerto Rico și Filipine după 1898.

Președintele Theodore Roosevelt (1901-1909) a adăugat prevederi care subliniau că „neutralitatea SUA” față de puterile europene nu este absolută. După 1919, Doctrina Monroe s-a aplicat în multiple situații, ca și după 1945, până la revoluția cubaneză din 1959. În ultimele decenii, hegemonia SUA pe continentul american s-a văzut contestată atât de mari state precum Brazilia și Venezuela, cât și de F. Rusă, China sau organizații din categoria MERCOSUR, UNASUR, BRICS etc. Astăzi, Doctrina Monroe și-a pierdut utilitatea.

În 1845, John O’Sullivan a lansat *doctrina americană a „destinului manifest”* care justifica ocuparea teritoriilor triburilor indigene din America de Nord. Această ideologie provenea din concepția puritană a „poporului ales” de divinitate, care asigură prosperitatea tuturor locuitorilor din „spațiul american”. Concomitent, președintele T. Roosevelt s-a orientat spre politica „tratamentului blând și dur” în America Latină, bazată pe recompense și pedepse.

Doctrina „porților deschise” se referă la orientările aplicate de Washington în relațiile cu Japonia și China (tratatele din 1844 și 1858 cu Imperiul Chinez). De fapt, doctrina a fost folosită și de puterile occidentale în Actul general de la Berlin din 1885 referitor la bazinul fluviului Congo, reconfirmat prin Declarația de la Bruxelles din 1890 și Actul de la Algeiras din 1906.

Prin secretarul de stat John Hay al președintelui W. Mc Kinley, SUA au cerut în 1899 marilor puteri europene să accepte „comerțul liber” în raporturile lor cu Imperiul Qin. Marile puteri europene au ezitat să sprijine „sincer” această doctrină, menținându-și privilegiile cucerite anterior⁷.

Doctrina „diplomației dolarului” a fost inaugurată de președintele W.H. Taft în 1909-1910 și consta în folosirea mijloacelor financiare (dar și militare și politice) pentru a extinde controlul SUA în America Latină. Respectivele capitaluri s-au dirijat spre „regimurile satelite” din Haiti, Nicaragua, Panama etc. Oficial, cu excepția dominației asupra Americii de Sud, Washingtonul a respectat până în 1917 o „politică izolaționistă” de neutralitate și neintervenție în afacerile europene.

Doctrina americană a „noii diplomații” (1919) a fost elaborată de președintele W. Wilson care avea ambiția de a consacra dreptul la autodeterminare al popoarelor (susținut în 1917 și de bolșevicii din Rusia), nerecunoașterea tratatelor și înțelegerilor secrete dinainte de 1917 și crearea unei „societăți a națiunilor”, bazată pe indivizi liberi, nu pe state. De asemenea, se susținea principiul „securității colective”, respingându-se doctrina „echilibrului european”, vinovată de declanșarea războiului mondial din 1914-1918⁸. Însă

⁶ Robert Charvin, *La doctrine américaine de la souveraineté limitée*, www.ebdi.bruylant.be 1987.

⁷ Beatrice Roman-Amat, *Emergence d’une superpuissance*, www.herodote.net, p. 1.

⁸ www.2ac-lyon.fr ; G.H. Foy, B.R. Roth, *Democratic Governance and International Law*, Cambridge Univ. Press, 2000, pp. 140 și urm.

în 1919, Senatul (republican) SUA a respins respectiva doctrină pentru a nu-și asuma responsabilități în problemele „periculoase” ale Europei, preferând să revină la Doctrina Monroe și la izolaționism. Acest izolaționism politic nu a fost totuși însoțit de unul „economic”.

Doctrina „concertului european” s-a aplicat de mai multe ori după 1648. În perioada interbelică, acest concert a încercat să suplinească ineficiența sistemului securității colective inaugurat în 1919 prin Societatea Națiunilor. Până în 1930, Franța în calitate de putere învingătoare în primul Război Mondial a promovat – pe lângă Societatea Națiunilor – și alianțele bilaterale și multilaterale cu statele Micii Antante (Cehoslovacia, Iugoslavia și România) și cu Polonia. În 1930-1934 a eșuat Conferința de dezarmare de la Geneva, iar în 1933-1935 Japonia și Germania au părăsit Societatea Națiunilor, structură la care a aderat URSS în 1934. În 1935, Conferința de la Stresa (Franța, Marea Britanie, Italia) a inaugurat un „directorat” continental la care s-a asociat și Germania nazistă (1937-1939). Cedările democrațiilor occidentale în fața puterilor revizioniste (Germania, Italia, URSS) s-au finalizat cu dezmembrarea Cehoslovaciei și cu declanșarea unui nou război mondial în septembrie 1939⁹.

Doctrina „libertății mărilor” a fost fundamentată de Hugo Grotius în lucrarea *Mare Liberum* (1609) în sensul că marea este un spațiu internațional pe care toate statele pot desfășura nestânjenite activități comerciale. Marea Britanie a respins inițial această idee, spre deosebire de Provinciile Unite (Olanda). După mai multe victorii obținute în „războaiele navale” cu olandezii din secolul XVII, Marea Britanie a adoptat respectiva doctrină în secolele XVIII-XX, perioadă în care s-a afirmat ca „stăpână a mărilor”, prin flota sa imbatabilă. Din 1805, libertatea mărilor a ajuns doctrina oficială a Marii Britanii, din 1824 a imperiului rus și din 1894 a SUA. Tratatul de pace din 1919, 1946-1947 și Convenția ONU asupra dreptului mării au consacrat această libertate¹⁰.

În Marea Britanie, „libertatea mărilor” s-a corelat cu doctrina economică a „liberului schimb”, introdusă de liberali (H. Martyn, *Considerations sur le commerce avec Indes Orientales*, 1701; Isac Gervaise, *Le système ou théorie du commerce du monde*, 1720; Adam Smith, *Recherches sur la nature et les causes de la richesse des nations*, 1776; Robert Torrens, David Ricardo, contestați de protecționiștii americani, germani și francezi). De fapt, toate marile puteri occidentale au impus „tratate inegale” statelor din America Latină, Asia și Africa într-o epocă de „liberalism economic”. Concomitent, s-a infirmat și ipoteza că liberul schimb favorizează pacea internațională¹¹.

Doctrina coexistenței pașnice

Imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, atât SUA, cât și URSS au adoptat primele strategii politico-militare de Război Rece și conducere bipolară a lumii. Washingtonul a promulgat *Doctrina H. Truman* a „îndiguirii comunismului” la nivel mondial. Ca răspuns, URSS a lansat *Doctrina Jdanov* care consacra împărțirea Terrei în taberele „imperialistă” (SUA și partenerii lor) și „pacifistă”, condusă de URSS. Coexistența

⁹ www.larousse.fr/encyclopedie

¹⁰ *La liberté de navigation*, www.itlos.org

¹¹ Piegier Toulon, *Les fondaments du libre echange*, www.pigiertoulouse.fr

pașnică între cele două blocuri, organizate militar în NATO și Pactul de la Varșovia, a fost acceptată de Nikita Hrușciiov în 1956 și de toți președinții nord-americani începând cu H. Truman și D. Eisenhower¹².

Coexistența pașnică a inclus detenta nucleară și dialogul de dezarmare dintre superputeri. În 1975, statele din Est și Vest au organizat structuri de cooperare în cadrul Acordurilor de la Helsinki, ce acceptau și recunoașterea drepturilor omului. Sfârșitul Războiului Rece a extins principiile „coexistenței pașnice” între toate marile puteri nucleare.

Doctrina Brejnev din 1968 viza restrângerea dreptului statelor socialiste la politici independente (doctrina suveranității limitate). *Doctrina Sinatra*, promovată de M. Gorbaciov, permitea (din 1989) fiecărui stat socialist să-și decidă propria sa cale de dezvoltare¹³.

Doctrina „noii ordini mondiale” a fost materializată de președintele George Bush (1989-1993), punând în centru întâietatea strategică a SUA după destrămarea URSS. În principiu, se relua tradiția wilsoniană a respectării dreptului internațional, a promovării liberalismului și democrației. În 1990-1991, Washingtonul a organizat alături de ONU o mare coaliție pentru eliberarea Kuwaitului. „Noua ordine mondială” se asociază și cu „doctrina păcii democratice”.

Doctrina Clinton a pus în centrul concepției sale „liberale” extinderea democrației, sprijinirea regimurilor democratice ca elemente de bază ale securității internaționale. A fost o strategie (doctrină) soft power, marcată de intervenții militare de impunere a păcii sau având „caracter umanitar”. S. Nye a îndeplinit funcția de secretar adjunct la Apărare, el fiind și un remarcabil teoretician al soft power – puterea blândă. Sub influența unui Congres dominat de republicani, strategia președintelui B. Clinton a devenit tot mai „intervenționistă” și „unilateralistă” și a culminat cu atacurile NATO (1999) asupra Iugoslaviei restrânse¹⁴.

Unilateralismul american. Doctrina președintelui G.W. Bush

Echipa prezidențială G. Bush a fost încadrată cu numeroși conservatori moderați (C. Powell, C. Rice) și cu neoconservatori radicali și wilsoniani realiști (D. Rumsfeld, P. Wolkowitz, J. Ashcroft). Atentatul terorist din 11 septembrie 2001 a oferit ocazia noii administrații să se angajeze în „războiul împotriva terorismului internațional” și să execute campaniile militare din Afganistan după 2001 alături de ONU și NATO și Irak după 2003, în fruntea unei coaliții internaționale neaprobate de ONU. S-a materializat și conceptul de „axă a răului” (Coreea de Nord, Iran, statele autoritare) ce trebuia combătută de SUA și de „comunitatea democratică”. Totodată, NATO s-a extins în Europa Centrală și de Est, cu perspective de a se implementa și în alte zone. În plus, Washingtonul a adoptat strategii de război preventiv și preemtiv. Unilateralismul american și numeroasele acțiuni de „export de democrație” din mai multe țări au determinat reacția celorlalte puteri: s-au strâns relațiile

¹² François Perroux, *La coexistence pacifique*, www.monde.diplomatique.fr 1956.

¹³ www.lemonde.fr *L'URSS dans la guerre froide de 1947 à 1991*.

¹⁴ *Les fondements et la doctrine de la politique étrangère américaine*, www.memoireonline.com 2007, p. 9-10.

dintre F. Rusă și China în cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai; s-a creat UNASUR în America Latină și BRICS (organizație formată din China, Brazilia, Rusia, India și Africa de Sud)¹⁵. Unilateralismul a trebuit să fie abandonat spre 2008-2009, în condițiile crizei economice globale, ascensiunii statelor emergente, înființării Uniunii Eurasiatice și a revenirii F. Ruse și Chinei la strategiile „sferelor de influență”.

Doctrina sferelor de influență

Sferele de influență sunt spații controlate de centre regionale de putere (mari puteri) care includ state plasate în poziții centrale (de comandă) și state „satelite”. Sfere de influență au promovat SUA în America Latină (doctrina Monroe) sau în vestul Europei, prin intermediul Planului Marshall și NATO. În anii Războiului Rece, Moscova a „vasalizat” statele socialiste din Pactul de la Varșovia până în 1990-1991. O „sferă de co-prosperitate” a urmărit Japonia imperialistă în Asia de Est și de Sud-Est, între 1941-1945.

După sfârșitul Războiului Rece, Moscova a revenit la sistemul sferelor de influență prin organizarea CSI, a Tratatului de Securitate Colectivă, a Uniunii Eurasiatice și parțial a OCS. Și China se străduiește să-și creeze o sferă de influență în Asia de Est și de Sud-Est¹⁶. În sfera rusă de influență intră și „Vecinătatea Apropiată”. O doctrină a „vecinătății” are și UE¹⁷.

Doctrina multipolarității

Sistemul multipolar acceptat în principiu de toate marile puteri și de majoritatea statelor ONU nu exclude participarea la guvernarea globală și regională a organizațiilor internaționale. Multipolaritatea ține cont și de: bipolaritatea nuclear-militară SUA - F. Rusă și bipolaritatea economică SUA - China¹⁸. La rândul ei, UE acceptă multipolaritatea, ca și China, F. Rusă, India, Brazilia etc. Multipolaritatea (exprimată de FMI, BM, G8, G20, OECD, CS.ONU) se asociază cu regionalizarea (formarea de „blocuri” UE, ASEAN, MERCOSUR, OCS, ASDC, CEDEAO, CEMHC, SAARC, NAFTA, BRICS) și transnaționalizarea¹⁹.

Doctrina nord-americană a „pivotului” din Pacific

Din 2008-2009, administrația președintelui B. Obama a decis relativa mutare a centrului intereselor americane în Asia de Est, Sud-Est și Pacific. Noua orientare ar fi justificată de ascensiunea vertiginoasă a Chinei la rangul de putere economică, politică și militară global-regională. În acest scop, s-au inaugurat și negocierile pentru tratatul de liber schimb al Pacificului și s-a întărit cooperarea strategică cu Japonia, Coreea de Sud, Australia, Noua Zeelandă, ASEAN²⁰ etc.

¹⁵ Idem, pp. 11-12.

¹⁶ G. Rachman, *China, Russia and the Sinatra Doctrine*, „Financial Times”, 24 nov. 2014.

¹⁷ Rettman Andrew, *Merkel. Russia cannot veto EU Expansion*, EUObserver, 17 nov. 2014.

¹⁸ *La multipolarité. Un concert mondial des nations ou une gouvernance global renforcée?*, www.be.fr 2011.

¹⁹ Bertrand Budie, *Quel système international?*, www.archives.cerium.ca

²⁰ LaNSS 2014. *Sur la voie d'une doctrine Obama?* www.2013 Center for Security Studies, ETH, Zürich, mai 2013.

Securitatea națională, regională și globală în abordările de politică externă

Securitatea internă și externă reprezintă teme majore de analiză și decizie în sistemul politicii externe și în dinamice relațiilor internaționale. Problematika complexă a securității se materializează la nivelurile global, regional și național, având dimensiuni economico - sociale, politice, culturale, de mediu, militare²¹ etc. În acest context, toate statele și-au elaborat și au aplicat doctrine, politici și strategii de securitate națională, bazate pe interesele și valorile lor specifice, în raport cu multiple riscuri, amenințări și pericole. Statele au acordat prioritate temelor păcii și războiului la nivel internațional și mai insistent în circumstanțele disputelor economice din epoca modernă. De aceea, la sfârșitul Primului Război Mondial (1918), s-a edificat Societatea Națiunilor, ce-și propunea eliminarea războiului din societate și soluționarea problemelor politice, etnice, economice ale lumii, cu asigurarea independenței și egalității statelor. În anii Războiului Rece se considera că doar alianțele militare (de tip NATO și Pactul de la Varșovia) ar fi capabile să facă față amenințărilor serioase la adresa securității, prin cumularea eforturilor statelor componente în aplicarea în comun a răspunsului la agresiuni. Sfârșitul bipolarității (SUA - URSS) în 1990-1991 a dus la o aparentă scădere în importanță a securității globale și la o reformulare în termeni regionali sau locali a intereselor de securitate primare ale marilor puteri și ale altor state.

Începutul anilor '90 anunța de asemenea o anumită tendință a guvernelor de a se ralia la strategii și politici externe de cooperare, în cadrul și în afara ONU. În conformitate cu opinia lui John Nolan, securitatea prin cooperare se referă la: controlul și siguranța arsenalelor nucleare și a armelor de nimicire în masă; asigurarea conversiei industriilor militare și de apărare ce pot periclita securitatea internațională; aranjamente de reglementare a dimensiunii și structurii arsenalelor militare și proliferării tehnologiilor considerate periculoase; defnirea noțiunii de intervenție externă legitimă împotriva unor actori „anarhici” ca proces de utilizare a forței, ca măsură de ultimă instanță în obținerea securității internaționale; promovarea transparenței și a interesului reciproc al părților participante la aranjamente de securitate cooperativă²².

În principiu, securitatea cooperativă este deschisă participării tuturor statelor interesate. Se caută prevenirea războiului și a posibilității de constituire a mijloacelor de inițiere și desfășurare a unei agresiuni²³. Securitatea cooperativă se poate obține și prin demersurile guvernelor în organizații internaționale și regionale (ONU, NATO, OSCE, OCMN, Organizația de Cooperare de la Shanghai, ASEAN, OSA, OUA, Liga Arabă etc.).

Cu toate acestea, în anii 1990-2007 au fost înregistrate transformări geopolitice remarcabile, inclusiv conflicte armate în fosta Iugoslavie, Africa de Nord, Africa Centrală și de Vest, Orientul Apropiat și Mijlociu, Afganistan, Asia Centrală, Caucazul de Nord, Caucazul de Sud, Europa de Est etc.; concomitent, structurile politice comuniste s-au

²¹ David Helt, Anthony Mc.Grew, David Goldblatt, Jonathan Perraton, *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*, Polity Press, Cambridge, 1999, p. 51.

²² John Nolan, *Global Engagement*, Brookings, 1994, p. 16.

²³ Ashton Carter, William Perry, John Steinburner, *A New Concept of Cooperative Security*, Brookings, 1992, p. 32.

prăbușit în URSS, iar statele odinioară socialiste – inclusiv cele din Iugoslavia – au fost incluse în UE și NATO, cu mici excepții. În același timp, s-a ajuns la renașterea fundamentalismului islamic și la extinderea „terorismului internațional”²⁴.

Majoritatea guvernelor au insistat în cadrul ONU pentru ca securitatea națională și internațională să fie inclusă între drepturile fundamentale ale statelor și cetățenilor lor²⁵. Semnificativ este faptul că și maladii foarte grave precum Ebola au fost definite în 2014 de CS. ONU ca „pericole la adresa securității internaționale”. La fel, SIDA a fost trecută în aceeași categorie în 2000 și 2001²⁶ prin votul unanim al marilor puteri. În egală măsură, s-au introdus pe lista de amenințări și pericole de securitate degradarea condițiilor de viață, dezechilibrele de nivel de trai, sărăcia extremă, dezastrele de mediu și schimbările climatice, conflictele armate interne, conflictele profesionale, genocidul etc.

Pe de altă parte, organizații precum NATO evoluează spre structura de comunitate de securitate a statelor democratice, cu implicare globală. Aproape toate guvernele apreciază că principala amenințare la adresa securității internaționale rămâne terorismul internațional, o amenințare strategică, de proporții. Asemenea acțiuni de tip terorist au cunoscut o amploare îngrijorătoare în toată lumea²⁷, cu precădere după 2000²⁸. Totodată, nu se pot omite de pe agendele externe nici crima organizată sau degradarea vertiginoasă a mediului²⁹. Este tot mai evident că și crizele economice sau umanitare au fost ferm incluse în sistemul amenințărilor majore, după cum afirmă și profesorul Paul Rogers într-un discurs pronunțat la Universitatea Bradford³⁰.

În egală măsură, guvernele și agențiile de profil au elaborat instrumente de tipul: Analizei de Securitate Internațională³¹, Analizei SWOT, Analizei Diagnostic și Analizei de Intelligence³². *Analiza de Securitate Internațională* se concentrează asupra sectoarelor externe și interne ale securității, regulilor respectate în cadrul acestora, instituții internaționale și naționale de securitate. Se cere cunoașterea de către autorități a scopurilor, obiectivelor declarate și nedeclarate ale actorilor internaționali și capacitățile de care dispun aceștia. Contează și informațiile din analizele de intenție (risc). Pe lângă informațiile de natură instituțională, ministerele de Externe folosesc și informații de natură

²⁴ Se denumește „terorism internațional” acțiunea armată a unor organizații fundamentaliste care luptă pentru instaurarea unor „dictaturi islamice” în Africa, Asia și Orientul Apropiat și Mijlociu.

²⁵ Kim Lane Scheppele, *Le droit de la sécurité internationale*, www.cairn.info 2008, pp. 3 și urm.

²⁶ www.lemonde.fr 18 sept. 2014.

²⁷ Vasile Pîrnea, *Dimensiunea de securitate și apărarea Uniunii Europene*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2005, pp. 7 și urm.

²⁸ Ministerul Afacerilor Externe, www.diplomacy.edu

²⁹ Gheorghe Istrate, *Înfluența globalizării asupra securității. Implicații strategice*, Sesiunea de comunicări științifice, București, Editura UNAP „Carol I”, 2007, pp. 17 și urm.

³⁰ Paul Rogers, consultant la Oxford Research Group și profesor la Bradford, *Global Security and the War on Terror*, Routhledge, 2008, pp. 16-17.

³¹ Col (r) dr. Grigore Alexandrescu, *Amenințări la adresa securității*, Editura UNAP, București, 2004, p. 3 și urm.

³² Iliescu (Megheșan) Karin Maria, *Intelligence, diplomatie și decizia de politică externă*, www.unibuc.ro

comportamentală, de sistem de valori etc. *Analiza de Intelligence* reprezintă un „demers specializat de cunoaștere asupra unei problematice determinate – cea de securitate națională – în cadrul căruia sunt utilizate, în forme și modalități specifice, metode și tehnici consacrate, în scopul formării unei diagnoze, estimări, prognoze argumentate, utile în fundamentarea deciziei factorilor de autoritate în stat”³³.

În acest cadru, politicile externe ale statelor se axează pe susținerea intereselor acestora de securitate politică, economică, socială, de mediu³⁴ etc. Securitatea politică se referă la independența și suveranitatea statelor, respectarea integrității lor teritoriale, neamestecul în treburile lor interne etc.³⁵. În același timp, în unele organizații regionale din categoria UE se constată transferuri de suveranitate în favoarea unor interese comune superioare.

Și buna guvernare poate fi obiect de atenție al politicilor externe ale statelor. Organizațiile internaționale și cei mai importanți donatori externi tind să condiționeze multiple activități de asistență de respectarea regulilor democratice, drepturilor omului, de adoptarea de politici de dezvoltare durabilă³⁶ etc. O extindere amplă au cunoscut și strategiile și politicile externe de securitate economică. Este evident că atât în Occident, cât și în alte spații geografice, securitatea economică înseamnă securitate națională în cel mai larg sens. Politicile externe ale unor state precum F. Rusă, Iran, Arabia Saudită, Brazilia, Algeria recurg la instrumentele de forță ale contractelor de petrol și gaze naturale în raporturile internaționale. SUA și UE încearcă, la rândul lor, să întrebuițeze sancțiunile, blocadele economice sau interdicțiile de export de tehnologie spre anumite țări³⁷.

Criza economică din anii 2007-2008 a subliniat atât interdependențele internaționale, cât și necesitatea intervențiilor guvernamentale pentru salvarea piețelor³⁸ și marilor afaceri. Pe acest fundal, doctrinele liberale și ultraliberale aplicate în economii după 1980 (Consensul de la Washington) au avut efecte economico-sociale combinate, chiar contradictorii. Pe de o parte, ele au pus în valoare importanța competiției și concurenței economice dintre companii și state și însemnătatea inovației, informatizării proceselor de producție, desfacere și consum. Concomitent, supremația puterii financiar-bancare în economie s-a soldat cu amplificarea șomajului și reducerea nivelului de trai, inclusiv în cele mai dezvoltate state. Problemele sociale nu au întârziat să afecteze securitatea țărilor, alimentând fie curente politice radicale, fie mișcări fundamentaliste și extremiste.

În egală măsură, în circumstanțele globalizării și regionalizării, s-au înregistrat mutații în echilibrele puterii economice internaționale. Pe lângă statele avansate din categoria SUA, UE sau Japonia, s-au afirmat vertiginos economiile emergente din categoria Chinei, Coreii de Sud, Indiei, Braziliei etc. Acești actori politico-economici și militari

³³ Ionel Nițu, *Ghidul analistului de Intelligence*, Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Vireazul”, București, 2011, p. 16.

³⁴ P.S. Douma, *The Political Economy of Internal Conflict*, The Hague, 2003, pp. 9 și urm.

³⁵ R.S. Ungureanu, *Securitate, suveranitate și instituții internaționale*, Polirom, București, 2010, pp. 47-48.

³⁶ Corina Rebegea, www.contributors.ro 17 iul. 2014.

³⁷ C. Harbulot, *Techniques offensives et guerre économique*, Bardenney, 1989, pp. 239-240.

³⁸ B. Buzan, op. cit., p. 246.

acoperă deja aproape 50% din economia mondială. Statele puternice se coalizează treptat în adevărate blocuri regionale din categoria UE, NAFTA, OCS, BRICS, MERCOSUR, ASEAN³⁹ etc.

Considerăm că și securitatea de mediu⁴⁰ figurează la loc de seamă pe agenda de politică externă a statelor. Ca probleme esențiale de securitate de mediu se remarcă: blocarea „progreselor” încălzirii globale; stoparea degradării biosferei; combaterea despăduririlor și deșertificărilor succesive; promovarea energiilor regenerabile și a economiei „verzi” etc. Inclusiv securitatea ocupațională include componente de mediu. Un important acord global de mediu s-a finalizat la Paris în decembrie 2015, prin corelarea politicilor externe ale peste 150 de state.

Periculoasă este însă practica unor multinaționale care, deși respectă regulile de mediu în țările de origine, nu le acordă aceeași atenție în exterior. Se cunosc astfel numeroase „dezastre de mediu” provocate în multe țări africane, ori în America Latină sau Asia de Sud-Est, fără ca guvernele ce patronază firmele să intervină. Grave probleme de mediu persistă încă și în R. P. Chineză și în F. Rusă, în Irak, Sudan, Afganistan, India, Bangladesh etc. În unele situații, degradarea mediului prin accidente suferite în combinate chimice sau centrale nucleare pot pune în pericol spații vaste, ce depășesc frontierele unor state naționale, antrenând tensiuni externe. În egală măsură, schimbările climatice pot amenința securitatea alimentară mondială⁴¹.

Strategii de securitate

UE aplică din 2003 o Strategie de Securitate proprie. În anii din urmă, s-au adăugat: coroborarea Strategiei UE cu Politica Externă și de Securitate Comună și cu Politica Externă și de Apărare Comună; strategiile UE de securitate internă, de securitate cibernetică; activitățile EUROPOL și Frontex; Strategia de Securitate Maritimă Comună; misiunile UE de securitate navală în Mediterana etc. Agenda Europeană de Securitate din 2015 și Agenția de profil au anunțat și o Strategie Globală UE pentru Politica Externă și de Securitate, care trebuia examinată în iunie 2016⁴².

SUA au mai multe documente de orientare și aplicare a obiectivelor de securitate, printre care Strategia Națională de Securitate din 2015. În fața problemelor complexe actuale, Washingtonul va promova „răbdarea strategică și persistența” și va amplifica colaborarea cu ONU și cu principalii săi aliați. Ca și europenii, nord-americanii subliniază importanța combaterii pericolelor teroriste internaționale.

Noul concept NATO a fost fundamentat în 2010 și 2016 și adaptat ulterior evoluțiilor internaționale. Organizația rămâne angajată în promovarea securității colective și apărării comune. După anexarea Crimeii de către F. Rusă și ca urmare a acțiunilor provocatoare ale Moscovei, NATO a adoptat noi măsuri defensive, cu accent pe Europa de Nord și de Est, implicit în zona Mării Negre.

F. Rusă și-a actualizat în decembrie 2015 Strategia de securitate națională .

³⁹ I. Wallerstein, *The Modern World System*, Paperback, 2011, pp. 249-253.

⁴⁰ Lector A. Iacob, *Conceptul de criminalitate organizată în dreptul european*, www.fs.procuror.ro

⁴¹ L. Van Eckhout, *Le changement climatique*, www.lemonde.fr 21 febr. 2015.

⁴² Dr. T. Frunzeti, dr. . Zodian (coord.), *Lumea de azi 2015*, pp. 219 și urm.

extinderea și întărirea NATO sunt apreciate drept amenințări la adresa Moscovei. Concomitent, pe lângă terorismul internațional, se includ între amenințări și „exporturile de democrație” spre F. Rusă, sau activitățile economice și financiare ostile.

R.P. Chineză

Strategia de securitate se sprijină pe o strategie militară distinctă (mai 2015). Beijingul are o politică externă de colaborare și o strategie de securitate defensivă, ce vizează amenințări teroriste, diversiuni interne, sau „pretențiile nord-americe” de hegemonie regională. Pentru Beijing, Moscova este un partener de securitate, iar Washingtonul – partener economic. Totuși, în pofida tensiunilor existente, SUA și F. Rusă, cooperează pentru soluționarea crizelor din Ucraina, Siria, Coreea de Nord, iar SUA și China desfășoară acțiuni comune anticriză în Asia de Sud și Coreea de Nord.

Strategii de securitate și-au elaborat India, Pakistanul, Indonezia, Japonia, Israelul, Coreea de Sud, Brazilia, Mexicul, Turcia, toate statele din UE, Egiptul, Arabia Saudită, Iranul, statele Golfului, Algeria, Marocul etc. Înțelegeri de securitate regională s-au aprobat în NATO, UE, UNASUR, UA, OCS, ASEAN etc.

Concluzii

Doctrinile și strategiile de politică externă din epoca modernă s-au corelat implicit cu problematica definitorie a securității internaționale. Esențiale s-au dovedit metodele și procedeele prin care statele urmăreau și urmăresc asigurarea securității proprii și a echilibrului de forțe pe arenele globală și regionale. Și cel mai recent Summit NATO din iulie 2016 trebuie interpretat în sensul contracarării unor surse majore de insecuritate din Europa și din Marele Orient.

BIBLIOGRAFIE

- ALEXANDRESCU, Grigore, *Amenințările la adresa securității*, Editura UNAp, București, 2004;
- CROZIER Michael, ERHARD Friedberg, *Acteurs et le système*, Editions du Seuil, 1981;
- HATCH, Mary Jo, *Théorie des organisations*, De Boeck Univ., 2000;
- HATTO, Ronald, *Le mentien de la paix. ONU en action*, Armand Colin, Paris, 2015;
- FOY, G.H, ROTH B.R., *Democratic Governance and International Law*, Cambridge Univ. Press, 2000;
- FRUNZETI, Teodor, *Globalizarea securității*, Editura Militară, București, 2006;
- FRUNZETI, Teodor, ZODIAN V. (coord.), *Lumea de azi. 2015*, RAO, București, 2015;
- NOLAN, John, *Global Engagement*, Brookings, 1994;
- PÂRNEA, Vasile, *Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene*, ECTEA, București, 2005;
- RACHMAN, G., *China, Russia and the Sinatra Doctrine*, "Financial Times", 24 mai 2014;
- UNTEANU, Cristian, *Post Brexit. Summit NATO. Lecția pentru România*, "Adevărul", 10 iul. 2016.

